

ЛІДЕРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК НЕОБХІДНИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК 378.035:316.46

DOI: 10.12958/2227-2747-2024-2(186)-63-72

Починкова Марія Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри початкової освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

pochynkovam@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1383-7470>

Для цитування: Починкова М. М. Лідерська компетентність майбутнього педагога як необхідний складник професійної підготовки. *Освіта та педагогічна наука*. 2024. № 2 (186). С. 63–72. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-2\(186\)-63-72](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-2(186)-63-72).

References (стандарт APA): Pochynkova, M. (2024). *Liderska kompetentnist maibutnoho pedahoha yak neobkhidnyi skladnyk profesiinoi pidhotovky* [Leadership Competence of a Future Teacher as a Necessary Component of Professional Training]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 2 (186), 63–72. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-2\(186\)-63-72](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-2(186)-63-72) [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Проблема лідерства, безперечно, здавна була цікава людству. Проте нова хвиля уваги до цієї проблеми зумовлена глобальними змінами в суспільстві й необхідністю підготовки фахівців, зокрема й у сфері освіти, які мають сформовану лідерську компетентність. Сучасний педагог має бути озброєний не тільки педагогічними знаннями, уміннями й навичками, але й лідерськими.

Лідерська компетентність педагога є органічним складником професійної компетентності й зумовлює вплив на здобувачів освіти, колег, самого себе й системи освіти. Так, лідерські якості педагога сприяють підвищенню мотивації здобувачів освіти, їхньому активному залученню до навчання, створення атмосфери для самовираження та саморозвитку. Лідерство сприяє якісній комунікації в педагогічному колективі, нала-

годженню стосунків між усіма суб'єктами освітнього процесу. Педагог зі сформованою лідерською компетентністю відкритий до інновацій, постійного саморозвитку та самовдосконалення. Педагогічні лідери впливають не тільки на стратегічний розвиток конкретного закладу освіти, а й на освітню систему загалом, сприяють упровадженню та розвитку інновацій, формують культуру неперервного навчання.

Проте робота з формування лідерської компетентності педагога повинна розпочинатись ще під час його професійної підготовки, стати її невід'ємним складником.

Аналіз актуальних досліджень.

Проблемі лідерської компетентності педагога приділяється в науковому дискурсі все більше уваги, що свідчить, зокрема, й про її актуальність та маловивченість. Так, аналіз наукових досліджень засвідчує, що різним аспектам такої компетентності присвячено наукові розвідки вітчизняних і зарубіжних дослідників: В. Бондаренко, І. Грищенко, Т. Гура, А. Єрмоленко, І. Ібрагімова, С. Калашникова, А. Книш, М. Лютий, В. Міляєва, С. Нестуля, О. Романовський, А. Рудська; Дж. Картер (J. Carter), А. Дірінг (A. Deering), Д. Голман (D. Goleman), Р. Ділс (R. Dilts), Р. Хоугаард (R. Hougaard), Т. Кенні (T. Kenne), Дж. Кузед (J. Kouzed), Дж. Максвелл (J. Maxwell), П. Нортхаус (P. Northouse), Дж. Рассел (J. Russel), Р. Стогділл (R. Stogdill) та ін.

Проблеми формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти представлено в наукових працях таких дослідників, як О. Воеділова, О. Дженджеро, Н. Мараховська, В. Мороз та ін.

Незважаючи на значний інтерес науковців до питання формування лідерської компетентності педагога, залишається недостатньо розкритою проблема необхідності цілеспрямованого формування цієї компетентності в процесі професійної підготовки педагогів.

Мета статті – розглянути актуальність формування лідерської компетентності педагога як складника сучасної професійної підготовки майбутнього вчителя.

Методологія та методи дослідження.

Методологічну основу становлять методологічні підходи: системний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний; принципи: відкритості, неперервності освітнього процесу, міждисциплінарної інтегративності, зворотного зв'язку. Для реалізації поставленої мети нами використано комплекс дослідницьких методів: аналіз, синтез, порівняння,

узагальнення, абстрагування, систематизація наукових положень.

Виклад основного матеріалу.

Розкриваючи постановку проблеми нашої статті в загальному вигляді, зазначимо, що підвищення уваги до проблеми лідерства в сучасному суспільстві спричинено його глобальними змінами, серед яких однією з найбільш суттєвих вважаємо спрямування на сталий розвиток. Орієнтація людства на такий розвиток зумовлена низкою чинників: занадто швидке економічне та демографічне зростання, катастрофічний вплив на навколишнє середовище, відсутність соціальної рівноваги, що призвело до екологічних і соціальних криз. Сталий розвиток визначається Міжнародною комісією ООН з навколишнього середовища і розвитку як розвиток, що «задовольняє потреби сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольнити свої». На саміті ООН у 2015 р. прийнято Резолюцію, у якій визначено сімнадцять цілей сталого розвитку (Резолюція, 2015). Її реалізація вимагає змін і в системі освіти, оскільки метою для сталого розвитку є «можливість здобувати освіту протягом усього життя, що допоможе їм (усім людям – прим. авт.) набувати знань і навичок, необхідних для використання наявних можливостей та повноцінної участі в житті суспільства (Резолюція, 2015, с. 7). Ціль № 4 визначена в Резолюції як забезпечення всеохоплювальної і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх (Резолюція, 2015, с. 15).

Такий підхід потребує від педагогів наявності лідерської компетентності, адже вони вже не просто передають знання чи організують освітній процес, суспільство вимагає від них високого рівня професіоналізму, де лідерська компетентність посідає одне з чільних місць.

Ще однією вагомою причиною, що потребує наявності лідерських якостей у вчителів, є постійні кардинальні зміни в системі освіти України, яка постійно повертається до точки біфуркації, і це також вимагає від педагогів наявності лідерських якостей, що дозволять вивести цю систему саме на новий, вищий рівень упорядкованості й не дадуть їй занепасти. І це стосується не тільки керівників закладів освіти, а й «пересічних» учителів.

Перші ніж перейти до розгляду проблеми необхідності впровадження цілеспрямованого формування лідерської компетентності, вважаємо за необхідне розкрити зміст понять «лідер», «лідерство».

Р. Ділте зазначає, що слово «лідерство» походить від давньоанглійського слова «*lithan*», яке буквально позначає «йти». Корінь цього слова не має жодного відношення до «влади», «командування», «домінування» тощо. Воно має стосунок до походу кудись разом з іншими. Йдеться не стільки про те, щоб «бути № 1», скільки про те, щоб «вести шлях уперед» власними діями. Дослідник доходить висновку, що з цієї позиції ефективно лідерство можна розглядати як здатність залучати інших у процес досягнення мети в межах більшої системи чи середовища (Dilts). Отже, спостерігаємо розмежування понять «лідерство» і «керівництво».

Поняття лідер і лідерство розглядаються в сучасному науковому дискурсі з різних позицій і поглядів. Так, колектив авторів (Т. Сорочан, В. Ковальчук, Л. Бабенко, Л. Юзвенко) тлумачать поняття «лідерство» з позиції управлінської взаємодії: «Лідерство – це тип управлінської взаємодії між лідерами і послідовниками, заснований на більш ефективному для цієї ситуації поєднанні різних джерел влади і спрямований на спонукання людей до досягнення загальних цілей» (Сорочан, Ковальчук та ін., 2015).

Своєю чергою, В. Сибірцев розкриває це поняття з позиції особистості: лідерство – «провідне положення особистості, що обумовлене наявністю відповідних якостей, які спричиняють якісну та ефективну діяльність; як процес впливу особистості чи соціального утворення на власну діяльність або діяльність інших на основі особистих якостей» (Сибірцев, 2010, с. 1–10). Цю думку можна доповнити рисами, що є характерними для лідера, за визначенням Дж. Адаїра: цілісність особистості (цінності, які сповідаються, відображаються у вчинках), ентузіазм (емоційний підйом), твердість характеру (наполегливість, вимогливість, стійкість), справедливість (однакове ставлення до всіх), турбота про людей, любов до своєї справи тощо (Adair, 2007).

Цінною для нас є позиція щодо лідерства, висловлена І. Грищенко, з позицій гуманізму, крізь поняття лідер, де він є, перш за все, людиною: «Лідер – це людина, яка є прихильником ідеї «створити світ, до якого хочуть належати люди» (Грищенко, 2015, с. 116). Вагомим вважаємо зауваження, що лідер створює світ, не до якого він сам хоче належати, а той, до якого хочуть належати інші люди.

У світлі нашого дослідження важливим є визначення дефініції «лідер», представлене в роботі (Корнєв, Коваленко, 1995, с. 205), де лідер визначений з позиції групи, де він – «член групи, який спонтанно висувається на роль неофіційного керівника в умовах певної, специфічної та досить значущої ситуації, щоб забезпечити організацію спільної діяльності людей для найшвидшого та успішного досягнення спільної мети (Корнєв, Коваленко, 1995, с. 205). Отже, це викликає в нас певні питання, чи доречним є вживання слова «лідер» до вчителя, адже відповідно до цього визначення вчитель не може бути спонтанним, неофіційним ке-

рівником, адже він є ним офіційно. Виникає необхідність розглянути відмінність між поняттями «керівник» і «лідер».

І. Грищенко, досліджуючи лідерство як феномен групи, на підставі аналізу значної кількості наукових теорій, що вивчають проблеми лідерства й керівництва, зазначає, що «керівництво можна охарактеризувати як соціальний вплив керівника, тобто як безпосередній або опосередкований вплив на поведінку та положення підлеглих», у той час як лідерство визначає як «здатність впливати на інших заради досягнення мети... Лідерство тісно пов'язане з використанням мотивації та впливом на інших людей» (Грищенко, 2015, с. 117). Оскільки в педагогіці мотивація традиційно слугує рушійною силою навчальної діяльності здобувачів освіти, то тоді простежується прямий зв'язок між лідерством і професійною діяльністю вчителя. Отже, можна сказати, що у світлі професійної діяльності вчителя в нього виникає об'єктивна необхідність бути лідером, щоб використовувати мотивацію і здійснювати вплив на здобувачів освіти.

Таким чином, робимо проміжний висновок про те, що поняття «лідер» і «лідерство» науковці потлумачують у різних аспектах, а спираючись на визначення цих понять, можна стверджувати, що професійна діяльність учителя вимагає від нього бути лідером.

Наступним кроком нашого дослідження буде розкриття поняття «лідерська компетентність» з метою з'ясування можливості й необхідності її цілеспрямованого формування в процесі професійної підготовки майбутнього педагога.

Розглянемо більш докладно поняття «лідерська компетентність» і його складники.

С. Калашникова визначає лідерську компетентність як «соціально-психологічну властивість особистості, яка відо-

бражує як ситуаційно обумовлену, так і незалежну від ситуації її здатність індивіда до успішного здійснення лідерства» (Калашникова, 2011, с. 325–327). Варто звернути увагу на те, що науковиця визначає рівень цієї компетентності залежно від ступеня розвитку індивідуальних та універсальних складників індивіда. До індивідуальних належать здібності, особистісні риси, цінності, до універсальних, своєю чергою, досвід, навички, стилі лідерства, рольовий репертуар. Водночас, дослідниця визначає низку якостей, що в сукупності становлять лідерський потенціал, забезпечують провідний вплив на членів групи й задають позитивну спрямованість процесу професійного становлення: комунікабельність, цілеспрямованість, відповідальність, наполегливість, мотивацію до успіху, урівноваженість, розсудливість, емпатію, позитивну самооцінку, упевненість у собі, щирість, рішучість, розвинуту інтуїцію, чутливість, готовність до ризику, інноваційність, критичне ставлення тощо (Калашникова, 2011, с. 325–327).

Європейські стандарти визначають якості, притаманні дієвому лідеру: відповідальність, прагнення до співробітництва, особистісний розвиток, стійкість, обізнаність, цілісність, толерантність (National).

Аналіз змісту лідерської компетентності засвідчує, що її складники багато в чому залежать від особистісних якостей педагога, на які складно або навіть неможливо впливати в процесі професійної підготовки. Проте А. Єрмоленко абсолютно справедливо зазначає, що процес компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх педагогів визначається «збалансованим підходом у вимірах і принципах освітнього середовища», а «освітня є потужними провідниками суспільних змін. Їхні знання та рівень компе-

тентності мають важливе значення для формування свідомості майбутніх поколінь, перебудови освітніх процесів та переорієнтування закладів освіти на засади інноваційної діяльності» (Єрмоленко, 2021). Саме інноваційна сутність педагога вимагає від нього виконання ролі лідера і у формалізованому, і неформальному середовищі (Єрмоленко, 2021, с. 109).

Отже, аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що лідерська компетентність містить складники, які можна й необхідно цілеспрямовано формувати в майбутнього педагога.

Сучасні дослідження в галузі формування лідерських якостей також переконують, що їх можна й необхідно формувати та розвивати. Так, А. Єрмоленко в спецкурсі «Розвиток лідерської компетентності педагогічних працівників закладів професійної освіти в умовах сталого розвитку» (Єрмоленко, 2021) зазначає, що в процесі його опанування здійснюється когнітивний, особистісний розвиток та самооцінювання шляхом просування по сходах розвитку педагогічних лідерських якостей, який дослідник визначає за п'ятьма рівнями:

- «високопрофесійний співробітник: здійснює свій внесок через активне використання власного потенціалу;
- цінний член команди: робить особистий вклад у досягнення загальної мети, ефективно взаємодіє з іншими членами команди;
- ефективний лідер: організовує людей, раціонально розподіляє ресурси з метою виконання поставлених завдань;
- компетентний управлінець: формує бачення перспектив розвитку підрозділу і послідовно досягає визначеного результату, ефективно корегує діяльність, забезпечує високі стандарти якості освіти;
- акме-лідер: реалізовує свою місію, ефективно працює з командою і досягає

цілей. Поряд з цим, допомагає лідерам інших рівнів досягти більш високого рівня лідерства, сприяє їх зростанню до вищого від свого рівня» (Єрмоленко, 2021, с. 8).

На підтримку позиції щодо необхідності цілеспрямованого формування лідерської компетентності педагогів виступає й О. Товканець, яка зазначає, що «актуальними на сучасному етапі підготовки фахівців педагогічного профілю є зміни в освітніх програмах, оскільки варто передбачати формування компетенцій, які спрямовуються на протистояння майбутнім викликам часу, зокрема, педагогічного лідерства» (Товканець, 2021, с. 198). При цьому дослідниця наголошує на орієнтації підготовки педагога-лідера на розвиток аналітичних здібностей, формування компетенцій проектування і моделювання, стимулювання особистості до можливого вирішення проблеми в складних і невизначених ситуаціях, уміння реагувати не тільки швидко, а й на основі різних стратегій поведінки (Товканець, 2021, с. 198).

Цілеспрямована робота над формуванням лідерської компетентності необхідна ще й через те, що змінюється ставлення й вимоги до вчителя. У світлі традиційного розуміння педагога як носія знань і цінностей важливою є позиція В. Сидоренко, яка зазначає, що «для сучасного фахівця важливо оволодіти навичками управління знаннями, тобто навичками отримання знань, їх створення, організації і цілісного використання (Сидоренко, 2017, с. 10).

Сьогодні завдання педагогічного працівника значно ширші, ніж просто передача знань. У сучасних умовах педагог здійснює не лише управління процесом особистісного та професійного розвитку здобувача освіти, а й організації певного сегмента (дисципліни, предмета) динамічного освітнього середовища закладу освіти. Відповідно, як справедливо зазна-

чає А. Єрмоленко, «це обумовлює наявність не лише організаційних, а й комунікативних якостей особистості», тобто професійна діяльність сучасного педагога «беззаперечно потребує розвитку лідерських якостей пов'язаних з процесами самоорганізації та саморозвитку (Єрмоленко, 2021, с. 111).

Цілеспрямована робота над формуванням лідерської компетентності майбутнього педагога зумовлена ще й існуванням різних стилів лідерства. За К. Левіним, визначають авторитарний, ліберальний (анархічний), демократичний стилі. Психолого-педагогічні дослідження доводять, що різні групи й колективи можуть потребувати різного стилю лідерства, що буде оптимальним саме для певної групи чи колективу (Кириченко, 2018, с. 119).

Отже, доходимо наступного проміжного висновку, що лідерська компетентність педагога вимагає цілеспрямованого впливу щодо її формування. Проте у світлі досліджень останніх часів варто говорити про формування саме педагогічного лідерства як специфічного феномену прояву лідерської компетентності педагога і яке слугує запорукою його професійного зростання. Обґрунтуємо нашу позицію.

Трансформації в суспільстві, посилення вимог до педагогів зумовили появу нового поняття «освітнє лідерство», яке розтлумачується (за О. Бондарчуком) як «нова управлінська парадигма, що є орієнтиром і механізмом для здійснення реформ у сфері освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій» (Бондарчук, 2002, с. 86–87).

І хоча в наукових дослідженнях освітнє лідерство репрезентують як професійну підготовку й розвиток керівників закладів освіти, на нашу думку, варто аналізувати проблему формування освітнього лідерства стосовно всіх педагогічних працівників. Саме в такому

контексті науковці розглядають поняття «педагогічне лідерство» як «здатність педагога позитивно впливати на особистісно-професійне становлення здобувача освіти та колег і спрямувати їх до конструктивної діяльності, продуктивного вирішення завдань, досягнення цілей, зберігаючи при цьому сприятливу психологічну співпрацю та співтворчість» (Товканець, 2021, с. 198).

М. Фулан розглядає педагогічне лідерство як розвиток культури змін, за якої «... відбувається більше хороших і менше поганих процесів» (Fullan, 2008).

Сформована лідерська компетентність є запорукою професійного зростання педагога. Так, М. Лютий зазначає, що педагогічне лідерство проявляється в педагогічній практиці і є рушійною силою, здатною переборювати адміністративні перепони та втілювати в життя інноваційні підходи в професійній діяльності. А реалізація академічних свобод вимагає сформованості лідерської компетентності, що проявляється на всіх рівнях – від особистісних рис до сформованих знань, навичок та лідерських моделей поведінки (Лютий, 2019, с. 90–91).

Цілком погоджуємось з позицією щодо завдань педагогічного лідера, виокремлені Р. Кириченко: такий лідер «делегує вихованцям повноваження і розвиває в них самостійність, бачить, розуміє і цінує в них відмінності, розвиває командний підхід до роботи і навчання, відчуття партнерства. Він вітає зміни, демонструє знання педагогічних технологій, заохочує творчий і конструктивний виклик, діє відповідно до проголошених культурних цінностей, розвиваючи і збагачуючи їх власною діяльністю» (Кириченко, 2018, с. 119). Ми бачимо, що визначені якості педагогічного лідера повною мірою перегукуються з Концепцією НУШ.

Аналіз наукових позицій щодо формування лідерської компетентності й педагогічного лідерства, які частково представлені в нашому дослідженні, засвідчують, що лідерські якості вчителя впливають не тільки на здобувачів освіти, з якими він працює, але й на колеґ та його власний особистісний і професійний розвиток. Цю позицію варто доповнити більш широким твердженням авторів монографії, які абсолютно точно й правильно зазначають, що «здатність бути лідером передбачає наявність у вчителя сформованих ціннісних пріоритетів, життєвих орієнтирів, глибокого усвідомлення власної місії, опанування технікою та оновлення його знань з предмета. Тож те, що він робить і як він це робить, має важливе значення» (Освітнє, 2021, с. 9). Далі науковці слушно зауважують, що «нова лідерська роль для вчителів може стати важливим кроком у сприянні появи нової генерації педагоґів» (Освітнє, 2021, с. 9), а поява такої генерації може позитивно вплинути на систему освіти нашої країни.

Отже, можна припустити, що наявність педагогічного лідерства у педагоґів є кінцевою метою роботи з формування лідерської компетентності у процесі їхньої професійної підготовки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На закінчення зазначимо, що сучасні зміни в суспільстві вимагають від учителя наявності педагогічного лідерства. Аналіз наукових робіт з окресленої проблеми дозволяє дійти висновку, що робота з формування лідерської компетентності педагоґа має бути цілеспрямованою і здійснюватись у процесі професійної підготовки.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці системи формування лідерської компетентності майбутніх педагоґів у процесі професійної підготовки.

Література

Бондарчук О. І. Професійна кар'єра керівників шкіл: психологічний аспект. *Актуальні проблеми психології: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія.* Київ : Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2002. Т. 1, Ч. 6. С. 86–89.

Грищенко І. М. Лідерство як феномен управління групою. *Інвестиції: практика та досвід.* 2015. № 10. С. 116–119.

Єрмоленко А. Розвиток лідерської компетентності педагогічних працівників закладів професійної освіти в умовах сталого розвитку : спецкурс. Біла Церква, 2021. 53 с.

Єрмоленко А. Б. Сучасна модель розвитку лідерської компетентності педагогічних працівників професійної освіти в системі підвищення кваліфікації. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки.* 2021. Вип. 1 (45). С. 205–213. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2021-1-45-205-213>

Кириченко Р. Педагогічне лідерство як засіб вдосконалення процесу управління студентами. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи.* 2018. Вип. 18. С. 117–121.

Калашникова С. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2011. 462 с.

Корнєв М. Н., Коваленко А. Б. Соціальна психологія : підручник. Київ, 1995. 304 с.

Лютий М. Уявлення учасників освітнього процесу закладу вищої освіти про показники лідерської компетентності майбутнього викладача. *Теорія і практика управління соціальними системами.* 2019. № 3. С. 85–97.

Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. Київ ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2021. 296 с.

Резолюція, прийнята генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року. 70/1. Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyy-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>

Сибірцев В. Професійна компетентність учасників інноваційного навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. *Теорія та методика управління освітою.* 2010. № 3. С. 1–10.

Сидоренко В. В. Розвиток професійної компетентності сучасного педагога в умовах відкритої освіти: кластерний аналіз. *Професійна компетентність педагога в умовах оновленого змісту освіти та вимог ринку праці : III регіональна науково-практична конференція.* Вінниця : Вінницька міська друкарня, 2017. С. 8–17.

Сорочан Т. М., Ковальчук В. В., Бабенко Л. О., Юзвенко Л. В. Програма розвитку лідерства – 2015. Для державних службовців. Лідерство як управлінська компетентність : навч. посіб. для проведення тренінгу. Київ : ДВНЗ «УМО», 2015. 35 с.

Товканець О. Лідерство у професійній діяльності педагога. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.* 2021. Вип. 35. С. 193–200. DOI: <http://doi.org/10.30970/vpe.2021.35.11325>

Adair J. Develop Your Leadership Skills. Kogan Page Publishers, 2007. 89 p.

Dilts A. Alpha Leadership. URL: <http://www.nlpu.com/Articles/AlphaLeader.htm>

Fullan M. What's Worth Fighting for in the Principalship? New York: Teachers College Press. 2008. 80 p.

National Professional Qualification for Headship (NPQH). URL: <https://www.gov.uk/guidance/national-professional-qualification-for-headshipnpqh>

References

Bondarchuk, O. I. (2002). Profesiina kariera kerivnykiv shkil: psykholohichniy aspekt [Professional Career of School Leaders: Psychological Aspect]. *Aktualni problemy psykholohii: Sotsialna psykholohiia. Psykholohiia upravlinnia. Orhanizatsiina psykholohiia – Actual Problems of Psychology: Social psychology. Management psychology. Organizational psychology, 1 (6), 86–89* [in Ukrainian].

Hryshchenko, I. M. (2015). Liderstvo yak fenomen upravlinnia hrupoiu [Leadership as a Group Management Phenomenon]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience, 10, 116–119* [in Ukrainian].

Yermolenko, A. (2021). Rozvytok lider-skoï kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiinoï osvity v umovakh staloho rozvytku: spetskurs [Development of Leadership Competence of Pedagogical Workers of Vocational Education Institutions in Conditions of Sustainable Development: Special Course]. Bila Tserkva [in Ukrainian].

Yermolenko, A. B. (2021). Suchasna model rozvytku lider-skoï kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv profesiinoï osvity v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii [A Modern Model of Development of Leadership Competence of Pedagogical Workers of Professional Education in the System of Professional Development]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Serii: Pedahohichni nauky – Oleksandr Dovzhenko Glukhiv National Pedagogical University Bulletin. Series: Pedagogical sciences, 1 (45), 205–213* [in Ukrainian].

Kyrychenko, R. (2018). Pedahohichne liderstvo yak zasib vdoskonalennia protsesu

upravlinnia studentamy [Pedagogical Leadership as a Means of Improving the Process of Student Management]. *Humanitarnyi prostir nauky: dosvid ta perspektyvy – Humanitarian space of science: experience and prospects*, 18, 117–121 [in Ukrainian].

Kalashnykova, S. A. (2011). Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky upravlintsiv-lideriv v umovakh ssuchasnykh suspilnykh transformatsii [Theoretical and Methodological Principles of Professional Training of Managers-Leaders in the Conditions of Modern Social Transformations]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Korniev, M. N., & Kovalenko, A. B. (1995). Sotsialna psykholohiia [Social Psychology]. Kyiv [in Ukrainian].

Liutyi, M. (2019). Uiavlennia uchasnykiv osvitnoho protsesu zakladu vyshchoi osvity pro pokaznyky liderskoi kompetentnosti maibutnoho vykladacha [The Perception of Participants in the Educational Process of a Higher Education Institution about Indicators of Leadership Competence of a Future Teacher]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy – Theory and Practice of Social Systems Management*, 3, 85–97 [in Ukrainian].

Miliaieva, V. R. (Eds.). (2021). Osvitnie liderstvo: vid teorii do praktyky [Educational Leadership: from Theory to Practice]. Kyiv; Kryvyi Rih: Vyd. R. A. Kozlov [in Ukrainian].

Rezoliutsiia, pryiniata heneralnoiu Asambleieiu 25 veresnia 2015 roku. 70/1. Peretvorennia nashoho svitu: poriadok dennyy u sferi staloho rozvytku do 2030 roku [Resolution adopted by the General Assembly on September 25, 2015. 70/1. Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development]. Retrieved from <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennia-nashoho-svitu-poryadok-dennyy-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku> [in Ukrainian].

Sybirtsev, V. (2010). Profesiina kompetentnist uchasnykiv innovatsiinoho na-

vchalno-vykhovnoho protsesu u vyshchomu navchalnomu zakladi [Professional Competence of Participants in the Innovative Educational Process in a Higher Educational Institution]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu – Theory and Methodology of Education Management*, 3, 1–10 [in Ukrainian].

Sydorenko, V. V. (2017). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti suchasnoho pedahoha v umovakh vidkrytoi osvity: klasternyi analiz [Development of the Professional Competence of a Modern Teacher in the Conditions of Open Education: Cluster Analysis]. *Profesiina kompetentnist pedahoha v umovakh onovlenoho zmistu osvity ta vymoh rynku pratsi – The Professional Competence of the Teacher in the Conditions of the Updated Content of Education and the Requirements of the Labor Market: Proceedings of the III Regional Scientific and Practical Conference*. (pp. 8–17). Vinnytsia: Vinnytska miska drukarnia [in Ukrainian].

Sorochan, T. M., Kovalchuk, V. V., Babenko, L. O., & Yuzvenko, L. V. (2015). Prohrama rozvytku liderstva – 2015. Dlia derzhavnykh sluzhbovtziv. Liderstvo yak upravlinnska kompetentnist: navch. posibnyk dlia provedennia treninhu [Leadership Development Program – 2015. For Civil Servants. Leadership as Managerial Competence: Training Manual]. Kyiv: DVNZ «UMO» [in Ukrainian].

Tovkanets, O. (2021). Liderstvo u profesiini diialnosti pedahoha [Leadership in the Professional Activities of a Teacher]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia pedahohichna – Bulletin of Lviv University. Pedagogical series*, 35, 193–200. DOI: <http://doi.org/10.30970/vpe.2021.35.11325> [in Ukrainian].

Adair, J. (2007). *Develop Your Leadership Skills*. Kogan Page Publishers [in English].

Dilts, A. Alpha Leadership. Retrieved from <http://www.nlpu.com/Articles/AlphaLeader.htm> [in English].

Fullan, M. (2008). *What's Worth Fighting for in the Principalship?* New York: Teachers College Press [in English].

National Professional Qualification for Headship (NPQH). Retrieved from <https://www.gov.uk/guidance/national-professional-qualification-for-headshipnpqh> [in English].

Починкова М. М. Лідерська компетентність майбутнього педагога як необхідний складник професійної підготовки

У статті зазначено, що сучасну активізацію уваги до проблеми лідерства педагога спричинено глобальними змінами в суспільстві, зокрема, переходом людства на шлях сталого розвитку, де однією з цілей є освіта для всіх і протягом усього життя, та постійні кардинальні зміни в системі освіти України. Представлено сучасні наукові підходи до сутності понять «лідер» та «лідерство», які тлумачаться авторами з різних поглядів і аспектів (управлінської взаємодії, особистості, гуманізму, лідера групи, феномену групи тощо). Наголошено, що керівництво й лідерство не тотожні поняття й мають низку суттєвих відмінностей.

Розкрито зміст поняття «лідерська компетентність». Доведено, що її формування потребує цілеспрямованої роботи, особливості професійної діяльності педагога вимагають від нього бути лідером, а результатом такої роботи можуть стати уміння та навички педагогічного лідерства. Акцентовано увагу на тому, що робота над формуванням лідерської компетентності майбутнього педагога повинна здійснюватись саме в процесі його професійної підготовки. Сформована лідерська компетентність педагога може мати позитивний вплив не тільки на здобувачів освіти й колег, але й на самоосвіту та саморозвиток, а також на освітню систему нашої країни взагалі.

Ключові слова: лідерська компетентність, педагог, педагогічне лідерство, лідерська компетентність педагога, професійна підготовка.

Pochynkova M. Leadership Competence of a Future Teacher as a Necessary Component of Professional Training

The article states that the modern increase of attention to the problem of teacher's leadership is caused by global changes in society, in particular, the transition of humanity to the path of sustainable development, where one of the goals is education for everyone and throughout life, and constant radical changes in the education system of Ukraine. Modern scientific approaches to the essence of «leader» and «leadership» concepts have been presented. The approaches are being interpreted by the authors from different points of view and aspects (management interaction, personality, humanism, group leader, group phenomenon, etc.). It has been emphasized that management and leadership are not identical concepts and have a number of significant differences.

The meaning of «leadership competence» concept has been revealed. It has been proven that its formation requires purposeful work, the peculiarities of a teacher's professional activity require one to be a leader, and the result of such work can be acquired skills of pedagogical leadership. It has been emphasized on the fact that the work on the formation of the leadership competence of a future teacher should be carried out precisely in the process of one's professional training. The formed leadership competence of a teacher can have a positive impact not only on students and colleagues, but also on self-education and self-development, as well as on the educational system of our country in general.

Keywords: leadership competence, teacher, pedagogical leadership, teacher leadership competence, professional training

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

